

Svensk skolungdom om Europas framtid

Vilken är Europas goda framtid?

Många funderar över den frågan just nu. Denna månad tas nya viktiga initiativ för den kommande utökningen av EU:s medlemskrets, österut. EU:s regeringschefer samlas i Lissabon, formellt för att tala om frågor kring sysselsättning och ekonomi men reellt också för att utbyta tankar om hur EU ska kunna styras väl i en framtid med 30-talet medlemmar. Samtidigt har läget i Österrike ställt frågan på sin spets om Europas värden. Sammanbrottet för kristdemokraterna i Tyskland och det nära förestående presidentvalet i Ryssland påminner om vikten för hela Europa av vad som händer hos dessa båda giganter.

Kanske får frågan om Europas framtid rent av någon liten plats på de svenska socialdemokraternas extrakongress om några dagar, kanske inte.

Svenska skolklasser har också funderat över ämnet, därtill stimulerade av en tävling på temat »Ett motto för Europa« som ordnats av ledande tidningar i alla EU-länder. Till segrande skolklass i Sverige – att gå vidare till slutomröstningen på europeisk nivå – har DN:s jury utsett eleverna på samhällsprogrammet, internationell inriktning, klass 2 a Nacka Gymnasium.

Deras förslag till motto lyder:

SÖNDRADE GENOM HISTORIEN
– TILLSAMMANS IN I FRAMTIDEN

Motiveringen:

»Under våra studier av europeisk historia har en sak slagit oss, nämligen att det i Europa ständigt har funnits strävanden till enighet. Men genom historien har den vanliga metoden för att uppnå enighet varit krig, att döda, slå och förslava dem som inte delade visionen. Nu, kanske för första gången, finner vi Europas folk samlade i en fredlig strävan för samarbete. Ändå anser vi att vi i Europa alltid måste påminna oss själva om vår historia. Paradoxalt nog kan vetenskapen om alla tragedier och allt lidande i Europas historia ge grunden för lycka och välbefinnande i framtiden. Detta är skälet till vårt val av motto.«

Vi hade intensiva diskussioner innan vi kom fram till det här, berättar klassens lärare i samhällskunskap, Anders Runnquist. »Länge var vi inne på olika slogans för framtiden, men så kom vi fram till att det behövs en balans. Vi kan inte vara bara naivt entusiastiska, vi måste också ta med oss erfarenheten av historien in i framtiden.«

Eleverna har ägnat hela hösten åt att studera Europas historia.

– Ungdomarna har blivit påtagligt bekymrade å sin generations vägnar, noterar deras lärare. »Det kan gå lika illa som tidigare, om vi inte hanterar olika konflikter väl.«

Den balans som eleverna på Nacka gymnasium kommit fram till är också ett huvudtema i en bok som jag vill rekommendera för Europaintresserade: Michael Emersons »Redrawing the Map of Europe«. Det finns dynamiska faktorer som verkar integrerande, noterar Emerson, handeln särskilt. Men därjämte verkar konflikternas sönderslitande krafter. Europa-byggets goda mål är lika mycket att undgå att vår del av världen åter bryts sönder av konflikter som att upprätta något lyckorike.

Emerson går igenom faktorer som delar upp Europa. Där

finns *geografien*, ofta bortglömd i samhällsdiskussion; hur berg och floder och hav både avgränsar och skapar förening (orientering mot Atlanten, Medelhavet, Svarta havet eller Östersjön är en stor delfaktor). Där finns kulturernas kartor: *språk* (latinskt, germanskt, slaviskt, turkiskt), *religion* (romersk-katolsk, protestantisk, grekisk-ortodox, islamisk), *alfabet* (latinskt, kyrilliskt/grekiskt, arabiskt).

Kategorier av spänningar och svåra konflikter

Art	Exempel
<i>I. Nationalistisk/etnisk</i>	
1 Multietnisk	Bosnien, Belgien
2 Etnofobisk	Le Pen-ism, Haider
3 Separatism	Baskien, Tjetjenien, Nordirland
4 Återförening	Ryssland i f.d. Sovjetstater
<i>II. Fördelning</i>	
5 Nationellt	Generalstrejker
6 Regionalt	Östra Tyskland, Vallonien/ Flandern, Nord/Syd-Italien
7 Sektoriellt	Franska bönder, fiskekrig
<i>III. Systemradikal opposition</i>	
8 Ideologisk	Kommunism, fascism
9 Ekologisk	Djurrättsaktivister
<i>IV. Kriminalitet</i>	
10 Maffia och korruption	Östeuropa, Italien
11 Utanförestående grupper	Ungdomsvåld, gängkrig
<i>V. Anarki</i>	
12 Sammanbrott av civilt samhälle	Abanien
<i>VI. Extern</i>	
13 »Clash of civilisations«	Terrorism från »skurkstater«, dödshot Rushdie

När Emerson lägger de fyra kartorna av geografi, språk, religion och alfabet över varandra finner han fyra huvudzoner i Europa: den nordvästra (protestantisk och germansk), den sydvästra (latinsk och katolsk), den nordöstra (slavisk och ortodox) och den sydöstra (turkisk och islamisk).

Kartorna över en sådan definierande sak som visumkrav sammanfaller nära.

I ett geografiskt område bryts de fyra huvudzonerna: ex-Jugoslavien. Det ger ett perspektiv på konflikterna där.

Men det finns självfallet också *politiska* föreningslänkar och brytningar. Demokrati/diktatur var en sådan, av avgörande vikt. Medlemskap i organisationer är en annan (innanför eller utanför Nato, till exempel).

Och det finns en politisk/samhällelig dynamik bakom konflikter som kan vara av olika slag. Den bästa systematiseringen har här gjorts av P Schulte i studien »A Framework for Thinking about Political Violence in the European Union up to 2025«. Se tablån.

Öst- och Centraleuropa rymmer ett hundratal fall där en nationell minoritet består av mer än 100 000 personer, eller minst en procent av hela landets befolkning. Om man sätter gränsen vid 1 000 000 eller fem procent kvarstår 31 fall: ryssar i Ukraina, serber i Bosnien, albaner i Makedonien, ungrare i Slovakien liksom i Rumänien etcetera. Hur man hanterar samlevnaden i dessa fall kan avgöra hela frågan om fred och välstånd – liksom flyktingströmmar i Europa.

Störst risk för konflikt finns där en stor nationell minoritet känner sig dåligt behandlad, samtidigt som den geografiskt är koncentrerad i en gränsregion till gamla imperier med återföreningsambitioner. Serberna i Bosnien, ungrarna i Rumänien och Slovakien, ryssarna i Estland och Lettland, vitryssar-

na i Polen är några exempel som finns eller lätt skulle kunna uppstå.

Sönderslitande konflikter kan starta av många skilda orsaker, även efter att krig mellan två stormaktsblock förlorat sin aktualitet. Vad Europabygget nu handlar om, mer än något annat, är att stärka normerna av demokrati och människorätt liksom krafterna av fruktbarande samarbete så att lockelsen av integration blir större än frestelsen till konflikt.

Det är lite sorgligt att generationen av ungdomar, som mer än andra får bära följderna av utgången av denna dragkamp, tycks så övervägande negativ till den europeiska union som står för det väsentligaste bidraget till ansträngningen. I vart fall bland ungdomar i Sverige är attityden till EU mest negativ. Vad beror det på, frågar jag Anders Runnquist, samhällskunskapsläraren på Nacka gymnasium. »Okunskap« är hans svar.

Så kanske behövs det mer läsning av europeisk historia för att förstå den centrala uppgiften för Europas framtid.

Med lyckan tvingas vi alltid kämpa i våra liv, utan att någonsin kunna nå förbi dess vändor och paradoxer. Men olyckan, den stora av krig och oförsonlighet som alltid präglat Europa, finns det hopp att vi kan hålla borta, om vi anstränger oss tillräckligt att lära av och besegra historiens tendens att repetera sina katastrofer. Detta vore gott nog.

5 mars 2000